

Альберт Вольтобрісов

студент 4 курсу ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Філософія покарання: справедливість чи репресії?*

Починаючи зі слів Ціцерона, що саме порядок, розум зовнішньої природи показує, якими повинні бути людські закони, щоб вони могли служити побудові гармонійного і благополучного життя в суспільстві. Той,

* Науковий керівник - *Сергій Ісланкін*, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ

хто не буде виконувати його, є втікачем від самого себе і, якщо він уникне покарання людей, то його незмінно знайде кара божа [1].

У питанні покарання постає складне дилема: чи є його основною метою забезпечення справедливості, чи воно виконує роль репресивного механізму для контролю та стримування суспільства? Відповідь на це питання варіюється в залежності від різних філософських і правових традицій, що впливають на формування звичайної ідеології та політики держави. Існують різні концепції покарання, серед яких можна виділити кілька основних напрямків: відплата, виправлення, превенція, ізоляція та консеквенціалізм. Кожна з цих концепцій має свої етичні обґрунтування і свої практичні наслідки.

Традиційна концепція відплати (ретрибутивізм) розглядає покарання, як засіб відновлення справедливості. Вона базується на принципі еквівалентної відплати: злочинець має бути покараний пропорційно до завданої ним шкоди. Така модель покарання орієнтована на рівновагу між правопорушенням і відповідальністю за нього. Справедливість у цьому випадку полягає в тому, щоб злочинець «платив» за свій злочин, тим самим відновлюючи моральний баланс у суспільстві. Однак, критики цієї концепції зазначають, що вона не завжди сприяє виправленню правопорушника і може призводити до жорстоких покарань, що тільки посилюють суспільний конфлікт. Як підкреслює вельмишановний науковець, що саме в юридичному праворозумінні наголос робиться на покаранні як засобі відновлення справедливості, як віддаванні рівним за рівне. Головне у праві не кара, а справедливість [3].

З іншого боку, превентивна та виправна моделі покарання орієнтуються на майбутнє, тобто на запобігання повторенню злочинів і виправлення правопорушника. Превентивна концепція підкреслює необхідність стримування як окремих злочинців, так і всього суспільства від майбутніх правопорушень шляхом демонстрації наслідків порушення закону. Виправна модель фокусується на ресоціалізації та реабілітації злочинця, наголошуючи на важливості повернення його до суспільства як повноцінного члена. Такий підхід є менш репресивним і більше орієнтованим на гуманістичні цінності, однак його ефективність часто ставлять під сумнів, особливо щодо рецидивістів та небезпечних злочинців.

Поки ретрибутивізм фокусується на відновленні справедливості через пропорційне покарання, консеквенціалізм переглядає ці принципи, акцентуючи увагу на досягненні позитивних наслідків для суспільства. Як зазначає науковець Стрельцов Є., держава повинна з самого початку враховувати, наскільки реальними можуть бути наслідки криміналізації певних діянь. Важливими є не лише «проголошені» приписи, а й їх реальне виконання, що впливає на авторитет держави. Невиконання законодавчих норм може бути показником недостатньої поваги до держави та її інституцій [2].

У сучасних пенітенціарних системах консеквенціалізм може виявлятися у формах покарання, орієнтованих на ресоціалізацію. Уявімо, що особа, засуджена за серйозний злочин, наприклад, тероризм, пов'язаний із радикальними ісламськими поглядами, направляється не до звичайної в'язниці, а до спеціалізованого реабілітаційного центру. У цьому центрі,

окрім відбування покарання у вигляді обмеження свободи, особа проходить комплексну програму реабілітації. Ця програма включає навчання, яке спрямоване на деконструкцію екстремістських ідеологій, психологічну підтримку та інтенсивні консультації. Крім того, важливим елементом є модернізація поглядів на релігію, що передбачає ознайомлення із поміркованими тлумаченнями релігійних текстів та діалоги з релігійними експертами, які допомагають особі переосмислити свої переконання в контексті сучасних гуманістичних та етичних стандартів. Це підходить для досягнення не лише виправлення, але і інтеграції особи в суспільство як законослухняного громадянина. З консеквенціалістичної точки зору, мета такої системи полягає не лише у тому, щоб покарати злочинця, але й у досягненні конкретних позитивних наслідків: зменшення ризику повторних злочинів. Таким чином, покарання розглядається як інструмент для досягнення кращих соціальних результатів, що виправдовує його з точки зору консеквенціалізму.

Резюмуючи, філософія покарання завжди стоїть на перехресті між справедливістю та репресіями, наче тонка межа між світлом і тінню. Ретрибутивізм, як сувора божественна справедливість, вимагає відновлення балансу через пропорційне покарання. Натомість консеквенціалізм пропонує інший погляд: покарання повинно служити для досягнення позитивних соціальних наслідків, відкриваючи двері до можливостей перевиховання та превенції. І ось тут, на межі між двома світами, формується справжня природа покарання. Воно може бути як дорогоцінним каменем справедливості, так і дзеркалом, що відображає соціальні наслідки. Відповідь на питання «справедливість чи репресії?» залишається невловимою загадкою, що постійно трансформується, відображаючи наші надії, страхи та ідеали в пошуках ідеальної гармонії.

Література

1. Ціцерон М. Т. Про закони. Про державу. Про природу богів / М. Т. Ціцерон ; Переклад В. Литвинова. – Київ : Априорі, 2023. – 392 с. – Серія “Бібліотека античної літератури”. – ISBN 978-617-629-597-6.
2. Стрельцов Є. Кримінальне законодавство – гільйотина чи масажний прилад? Пошук компромісу. Частина 1 [Електронний ресурс] / Є. Стрельцов // LexInform.
3. Братасюк М. Г. Інтерпретація покарання в різних типах праворозуміння та концепціях права. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2007. № 3. С. 8–17.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**